

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

TOPLUMSAL UYUM BECERİLERİ

Ankara, 2016

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul / kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERDE SIK KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....	3
1.1. Özel Gereksinimli bireylerin Toplumla Bütünleşme Yönünde Yaşadıkları Temel Sorunlar;.....	4
1.1.1. Yoksulluk.....	4
1.1.2. Ulaşım.....	4
1.1.3. Eğitim	5
1.1.4. Fiziksel Çevre ve Konut	6
1.1.5. Rehabilitasyon	6
1.1.6. Özel Gereksinimli bireylerin Aile ve Özel Yaşamı	7
1.1.7. İstihdam	8
1.2. Özel Gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunların nedenleri	9
1.3. Özel Gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunların çözüm yolları	10
UYGULAMA FAALİYETİ	14
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	15
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	16
2. TOPLUMSAL YAŞAM MEKÂNLARI.....	17
2.1. Özel Gereksinimli bireylerde toplumsal mekânı, yeterli kullanmanın önemi	17
2.2. Özel Gereksinimli bireylerde toplumsal mekânı kullanmayı etkileyen etmenler ..	19
2.3. Özel Gereksinimli bireylerde toplumsal kurallara uymanın önemi.....	20
2.4. Özel Gereksinimli bireylerde toplumsal mekânları yeterli düzeyde kullanma yöntemleri	20
2.5. Özel Gereksinimli bireylerde zamanı iyi kullanmanın önemi	21
2.6. Özel Gereksinimli bireylerde zamanı iyi kullanmayı etkileyen etmenler	22
2.7. Özel Gereksinimli bireylerde boş zaman aktiviteleri.....	22
UYGULAMA FAALİYETİ	24
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	25
MODÜL DEĞERLENDİRME	26
CEVAP ANAHTARLARI	27
KAYNAKÇA	28

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL	Özel Eğitim
MODÜLÜN ADI	Toplumsal Uyum Becerileri
MODÜLÜN SÜRESİ	40/32
MODÜLÜN AMACI	Öğrenciye, özel gereksinimi olan bireylerde sık karşılaşılan sorunları çözümlene ve toplumsal uyum becerileri kazandırmaya yardımcı olma ile ilgili bilgi ve beceriler kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none">1. Özel gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunları çözümlenmeye yardımcı olabileceksiniz.2. Özel gereksinimli bireylere sosyal becerilerin kazandırılmasına yardımcı olabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	<p>Ortam: Sınıf, Özel gereksinimli Eğitim Kurumları, Çevre, Kütüphane, Aile Ortamı, Kendi Kendinizle ve Grupla Çalışabileceğiniz Tüm Ortamlar.</p> <p>Donanım: Kaynak Kitaplar, Bilgisayar, Projeksiyon, Fotoğraflar, Afiş, Broşür, Dergiler, Uyarıcı Pano, Tepegöz, Asetat, CD, VCD, DVD, Bilgisayar Donanımları, Televizyon, İnternet, Sinevizyon vb. materyaller.</p>
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	<p>Modülün içinde yer alan her faaliyetten sonra, o faaliyetle ilgili verilen ölçme değerlendirme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Uygulamalı değerlendirme ile modülde kazandığınız bilgi ve araştırma sonuçlarınızı değerlendirip, arkadaşlarınız ve öğretmeninizle sonuçlar çıkaracaksınız.</p> <p>Konu ile ilgili kontrol listesi sonuçlarını “Evet/Hayır” şeklinde değerlendirerek, bilgi düzeyinizi saptayacaksınız.</p> <p>Modül sonunda, modülün tamamını içeren modül değerlendirme (Yeterlik Ölçme) ile kendi kendinizi değerlendirecek; öğrendiklerinizi, başarısız olduğunuz bölümleri saptayacak, eksik olduğunuz konulara tekrar dönerek, bilgilerinizi tamamlayacaksınız.</p>

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Her bireyin eğitim almaya, toplumsal ilişkiler kurmaya ve başarılı olmaya hakkı vardır. Özel gereksinimli de olsa her insan çevresindekilerle iletişim kurmaya ve sevilip sayılmaya ihtiyaç duyar. Özel gereksinimli bireyleri topluma kazandırmak, onların var olan sorunlarını araştırmak ve bu sorunların çözümünde görev almak hepimize düşen görevlerdendir. Onların gelişim gösterebilmesi için toplum olarak onlara güvenli ortamlar oluşturmalıyız. Onların toplum içinde başarı duygusunu tadabilecekleri görevler vermeliyiz.

Bu modülde özel gereksinimli bireylerin sık karşılaştukları problemleri, bu problemlerin nedenlerini ve çözüm yollarını öğreneceksiniz. Ayrıca onların topluma uyumlarını kolaylaştırmayı ve onlara destek olmanın önemini kavrayacaksınız. Unutmamalıyız ki hepimiz birer özel gereksinimli adayız ve özel gereksinimli bireyleri sevip onları toplum içinde kabul etmeliyiz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Özel gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunları çözümlenmeye yardımcı olabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Özel gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunlarla ilgili pano hazırlayınız.
- Özel gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunların çözüm yolları ile ilgili broşür hazırlayınız.

1. ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERDE SIK KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Resim 1.1: Özel gereksinimli bireylerde sosyal yaşam

Özel gereksinimli bireylerin toplumla bütünleşme yönünde yoğun sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Sorunu adlandırmadan başlayan ve yaşamın pek çok alanına yayılan bu sorunlar, özel gereksinimli bireylerin içinde yaşadıkları toplumla işlevsel bir bütünlük içinde yaşamalarını güçleştirmektedir.

1.1. Özel Gereksinimli Bireylerin Toplumla Bütünleşme Yönünde Yaşadıkları Temel Sorunlar;

- Yoksulluk
- Ulaşım
- Eğitim
- Fiziksel çevre ve konut
- Rehabilitasyon
- Özel gereksinimlinin aile ve özel yaşamı
- İstihdam

1.1.1. Yoksulluk

Özel gereksinimli bireylerin genel olarak toplumla bütünlenmesinin önündeki engellerden birisi ve belki de en önemlisi yoksulluktur. Yapılan araştırmalar, dünyanın her yerinde özel gereksinimli bireylerin çok büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiğini ve yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Bu belirleme gelişmiş/endüstrileşmiş ülkeler için de geçerlidir. Kuşkusuz bu gerçek, bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde çok daha çarpıcı ve dramatik yönleriyle yaşanmaktadır.

1.1.2. Ulaşım

Resim 1.2: Özel gereksinimli bireylerin ulaşımı

Ulaşımında özel gereksinimli bireylerin genel olarak yaşadıkları sorunlar;

- Bozuk yüzeyli yaya yolları,
- Uygun geçiş genişliğini kapatacak biçimde yerleştirilmiş şehir mobilyaları(banklar, aydınlatma direkleri, posta ve çöp kutuları, telefon kulübeleri gibi),

- Taşıtların yaya kaldırımlarına park etmelerini önleyebilmek için yapılan koruyucu engeller (mantarlar, zincirler, demirler vb.),
- Yaya geçitlerinde rampa, işaretleme, sesli sinyalizasyon vb. uygun düzenlemelerin bulunmaması,

Resim 1.3: Özel gereksinimli bireyler için fiziki ortam düzenlemesi

- Yetersiz genişlik ve yükseklikteki toplu taşıma araçları,
- Taşıtlarda basamak bulunması,
- Olması gerekenden çok yüksek rampalar,
- Okunamayacak kadar küçük harflerle yazılmış otobüs-dolmuş isimleri,
- Ulaşım araçlarındaki dar kapılar,
- Özel gereksinimli bireylerin kullanımına uygun olmayan telefon ve telefon kabinleri,
- Bulunduğu yerle ilgili bilginin görülmemesi ya da duyulmamasıdır.

1.1.3. Eğitim

Resim 1.4: Özel gereksinimli çocukların eğitimleri

Özel gereksinimli bireylerin toplumla bütünleşmesinin önündeki bir diğer sorun da eğitim konusunda karşılaştıkları sorunlardır. Tüm ülkelerde eğitim sistemi, öncelikle nüfusun özel gereksinimli olmayan kesimi için planlanıp uygulanmaktadır.

Bu nedenle eğitim sistemi, özel gereksinimlileri kapsamayan bir yapıya sahip olmakta, daha sonra da özel gereksinimlileri eğitim sistemiyle bütünleştirecek çeşitli programlar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Aslında bilinçli ya da bilinçsiz gelişen bu durum, diğer konular için de söylenebilir.

1.1.4. Fiziksel Çevre ve Konut

Özel gereksinimli bireylerin içinde yaşadıkları fiziksel çevre, sahip oldukları fiziksel işlev bozuklukları/yetersizlikleri ve bunun yol açtığı sınırlamalar yüzünden büyük önem taşımaktadır.

Resim 1.5: Özel gereksinimli bireyler için fiziki ortam düzenlemesi

1.1.5. Rehabilitasyon

Resim 1.6: Özel eğitimde rehabilitasyon

Rehabilitasyonun genel tanımı “*yitirilen bir yeteneğin yeniden kazandırılması, yerine başka bir yeteneğin ikame edilmesi*” ’dir. Herhangi bir sebeple özel gereksinimli hâle gelen birey, önceden var olan işini artık yapamıyorsa ya o işi yapabilmek için yeniden yeteneklendirilmesi (rehabilitate edilmesi) ya da bu işi yapmak artık olanaklı değilse yapabileceği yeni bir iş için beceri kazanması (eğitilmesi) gerekmektedir.

Böyle bir rehabilitasyon sürecinden geçmemiş olan birey, topluma ve içinde yaşadığı aileye yük olmaktan kurtulamayacaktır. Özel gereksinimli bireylerin engelleriyle bağlantılı bir eğitim ve rehabilitasyon olanağından yararlanması onları toplumsal yaşamla bütünleştiren en önemli etkidir.

1.1.6. Özel Gereksinimli Bireylerin Aile ve Özel Yaşamı

Resim 1.7: Özel Gereksinimli Bireylerin Aile Yaşamı

Günümüz modern eğitim anlayışı, bireyin bütün yönleri ile devamlı gelişmesini amaçlar. Modern eğitim anlayışı aileyi kendi bünyesi dışında bırakmaz. Özel eğitimde aile eğitimi, modern eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.

Topluma katılma, toplumla bütünleşme konusunda bir başka güçlük de özel gereksinimlinin özel yaşamıyla ilgili olarak ortaya çıkan sorunlardır. Fiziksel işlevlerindeki bozulma ya da bazı eksiklikler nedeniyle özel gereksinimlinin hareket yeteneği sınırlanınca özel yaşamına da bazı kısıtlamalar getirmektedir. Hatta sosyal hizmet kurumlarında sürekli bakım ve koruma altında olan özel gereksinimliler için adeta özel yaşam yok denebilecek kadar azdır

1.1.7. İstihdam

Resim 1.8: Özel gereksinimli bireylerin istihdamı

Çalışmanın kültürün önemli bir parçası sayıldığı toplumlarda, herkes gibi özel gereksinimliler de çalışmaya ve üretmeye isteklidirler. Özel gereksinimli bireyler, fiziksel ve ruhsal işlevlerinde bir bozulma ya da eksiklik olsa bile uygun bir eğitim ve rehabilitasyondan geçirildikleri zaman çalışabilirler, üretime katılabilirler.

Resim 1.9: Özel gereksinimli bireylerin istihdamı

1.2. Özel Gereksinimli Bireylerde Sık Karşılaşılan Sorunların Nedenleri

- Yetersizliği yüzünden işsiz kalma
- Yeterli sayıda ve donanımda özel gereksinimli bireylerin eğitiminde sorumluluk alacak meslek elemanlarının (özel eğitimci, rehber danışman, sosyal hizmet uzmanı) olmaması
- Çeşitli konularda özel gereksinimlileri kapsamayan süreç
- Gereken çevre düzenlemesinin yapılmaması
- Eğitim sisteminin, öncelikle nüfusun özel gereksinimli olmayan kesimi için planlanıp uygulanması
- Özel eğitimi için gerekli ders araç gereçlerinin hazırlanmaması
- Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde çağdaş bir yaklaşım olarak kabul edilen "kaynaştırma eğitimi" için gerekli alt yapı eksiklikleri giderilmemesi
- Özel gereksinimli bireylerin yaşadıkları konutların yapmak istedikleri faaliyetlere cevap vermemesi
- Özel gereksinimli kadınların konut içerisinde özellikle mutfak, banyo ve yatak odalarında kullanıcının hareketini kısıtlayan gerek mimari gerekse konutun düzenlenmesine ilişkin engellerin olması
- Rehabilitasyon hizmetlerinin evde sürdürülememesi
- Özel gereksinimli birey, aile ve örgütlerin işbirliği içinde hareket edememesi
- Birden fazla engeli bulunanların ihmal edilmesi
- Gereksinim duydukları araçların yüksek fiyatlarda ve zor ulaşabilir olması
- Fiziksel işlevlerindeki bozulma ya da bazı eksiklikler nedeniyle özel gereksinimlinin hareket yeteneği sınırlanması
- Sosyal hizmet kurumlarında sürekli bakım ve koruma altında olan özel gereksinimliler için özel yaşamın yok denebilecek kadar az olması
- Özel gereksinimliye ait bir mekânın yokluğu ve kimi etkinliklerin (cinsel yaşam gibi) yasaklanması gibi pek çok sınırlamanın olması
- Ayrıca özel gereksinimli bireylerin evlenmeleri ve aile kurmalarının da diğer insanlara oranla daha güç olması
- Özel gereksinimli bireyin işsiz kalması ve yaşadığı topluma üreterek katkıda bulunamadığı için kendini gerçekleştirmemesi, ailesine ve topluma yük olması.
- Özel gereksinimli bireylerin çalışacağı ortamların onların gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanmaması
- Özel gereksinimli bireyin, genellikle toplumun diğer bireylerinden farklı muameleye tabi tutulması
- Özel gereksinimli kişilere karşı acımak, üzölmek, irkilmek gibi olumsuz duyulan hisler
- Toplumda özel gereksinimli bireylerle karşılaşıldığında ona güç kazandırmak yerine koruma ve kollama davranışlarına yönelimin olması dolayısıyla özel gereksinimli bireyin kendi yeteneklerini bilmemesi, kendi başına yaşayamayacağını ve verilecek işleri yapamayacağını düşünmesi
- Onlara yaşamları için gerekli maddi ve manevi olanakların sağlanmaması
- Onların toplumun diğer bireyleriyle eşit fırsat ve haklara sahip olduklarının kabul edilmemesi

Resim 1.10: Özel Gereksinimli Bireylerde Sık Karşılaşılan Sorunların Nedenleri

1.3. Özel Gereksinimli Bireylerde Sık Karşılaşılan Sorunların Çözüm Yolları

Resim 1.11: Özel Gereksinimli Bireylerde Karşılaşılan Sorunların Çözüm Yolları

- Öncelikle eğitimin alt yapısı nitelik ve nicelik olarak geliştirilmeli ve özel gereksinimli bireylerin gereksinimlerini karşılayacak bir düzeye eriştirilmeli
- Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde sorumluluk alacak meslek elemanlarının (özel eğitmen, rehber danışman, sosyal hizmet uzmanı) yeterli sayıda ve donanımda yetiştirilmeli
- Eğitim kurumları, özel gereksinimli bireylerin de varlığını hesaba katacak fiziksel düzenlemelere sahip olmalı
- Kurumlara kolay ulaşım için gerekli önlemlerin alınmalı
- Özel gereksinimli bireylerin özel eğitimi için gerekli ders araç gereçleri hazırlanmalı

- Özel gereksinimli bireylerin engel durumlarını hesaba katacak özel ölçme değerlendirme yöntemleri geliştirilmeli
- Müfredat programları, engel türleri ve dereceleri ile özel gereksinimli bireylerin kişisel özellikleri ve gereksinimleri de dikkate alınacak şekilde esnek hazırlanmalı
- Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde görevli meslek elemanlarının meslek/hizmet içi eğitimlerine de gereken önem verilmeli
- Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde çağdaş bir yaklaşım olarak kabul edilen "kaynaştırma eğitimi" gerekli alt yapı eksiklikleri giderilerek yaygın bir şekilde uygulanmalı
- Üniversitelerin özel gereksinimlilerle ilgili eğitim veren bölümlerinde öncü araştırma ve uygulamalar desteklenmeli, özel gereksinimlilerle ilgili "uygulama araştırma merkezleri" kurulması teşvik edilmeli
- İlgili kurumlar arasında bilgi ve deneyim paylaşımı amacıyla iş birliği ve eşgüdüm sağlayıcı çalışmalara ağırlık verilmeli
- Özel gereksinimli bireylerin eğitim sorunlarına gerekli önem ve ağırlık verilmeli
- Özel gereksinimli bireylerin karşılaştıkları fiziksel çevre ve konut ile ilgili sorunların giderilmesine yönelik özel gereksinimli bireylerin kullandıkları araçlar için özel otopark yerleri ayrılmalı, ayrılan park yeri yeterli genişlikte olmalı, bu alan sarı çizgi ile belirtilmeli ve engeli olmadığı hâlde bu alana park eden sürücülere caydırıcı nitelikte ceza verilmelidir.
- Zemin kesinlikle kaymaz malzemeden düz ve çakılsız olmalı, Özel gereksinimliler için ayrılan park yerinde seviye farkı bulunmamalı, Binalarda asansörler, ara katlara konulmamalı, Asansörün kapısına kadar basamaksız ve eşiksiz ulaşılabilirliktedir.
- Kazaların en aza indirilmesi için konutlarda gerekli düzenleme ve basit donanımlar sağlanmış olmalı
- Evin birçok noktasına tutunma kolları konulmalı
- Dolaplar uygun yüksekliklerde düzenlenmeli
- Evlerde kırılıp yaralanmaya yol açacak geniş cam yüzeyler azaltılmalı, Keskin köşeler, kaygan zeminler ortadan kaldırılmalıdır. Zeminde düşmeye yol açacak küçük halılar ve kilimler bulunmamalı, Tuşlar, düğmeler, mekanizmalar özel gereksinimli bireylerin de rahatlıkla kullanabileceği şekilde düzenlenmelidir.
- Fiziksel çevrenin yapılandırılmasında sorumlu kişi ve kuruluşların özel gereksinimli kişiler konusunda bilgili, bilinçli ve duyarlı davranmaları sağlanmalı, Bu amaçla fiziksel çevrenin tasarlanması ve yapılandırılması süreçlerinde özel gereksinimli bireylerin, ailelerinin ve örgütlerinin katılımı sağlanmalıdır.
- Programlar özel gereksinimliler, aileler ve örgütlerinin katılımı ile geliştirilmeli, nitelik ve nicelik yönünden özel gereksinimli bireylerin gereksinimlerini karşılayacak yeterlikte olmasına özen gösterilmeli, Eşitlik ilkesi gereği birden çok engeli bulunanlar ihmal edilmemelidir.

Resim 1.12: Özel Gereksinimli Bireylerde Karşılaşılan Sorunların Çözüm Yolları

- Uygulanan rehabilitasyon programlarının değerlendirilmesinde özel gereksinimli bireylerin ve ailelerin görüşlerine önem verilmelidir.
- Özel gereksinimlilere gereksinim duydukları araçlar, ücretsiz ya da çok ucuza verilmelidir.
- Özel gereksinimli bireylerin gereksinim duydukları özel araçların geliştirilmesi konusunda AR-GE'nin desteklenmesi ve araçların üretimi ve ithalinde kolaylıklar sağlanması gerekir. En önemlisi özel gereksinimli bireylerin bu araçlara kolaylıkla ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Bu araçların üretimi ve dağıtımında tüm engel kümelerinin ve her özel gereksinimli bireyin gereksinimleri özel olarak dikkate alınmalıdır.
- Özel gereksinimli olan bir birey, tüm özellikleriyle (yapabildikleri ve yapamadıklarıyla) olduğu gibi kabul edilmelidir.
- Ona yapabileceği her şey için cesaret verilmeli, uygun ortamlar yaratılmalıdır.
- Bireyden kapasitesinin üzerinde beklentiler olmamalı; o yapamayacağı şeyler için zorlanmamalıdır.

Resim 1.13: Özel Gereksinimli Bireylerde Karşılaşılan Sorunların Çözüm Yolları

- Özel gereksinimli bireylerin yeterli eğitim ve rehabilitasyon yoluyla nitelik kazanmaları, kazandıkları bu nitelikleri üretken bir biçimde kendileri ve içinde buldukları toplumun yararına sunmaları sağlanmalıdır.
- Özel gereksinimli bireyler mesleki eğitim ve rehabilitasyondan geçirilerek güçlendirilmeli, çalışacakları işlerin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmalıdır.
- Teknolojik gelişme desteklenmeli ve istihdama uygun eğitim verilmeli.
- Özel gereksinimli birey, genellikle toplumun diğer bireylerinden farklı muameleye tabi tutulmamalı
- Onlara yaşamları için gerekli maddi ve manevi olanaklar sağlanmalı, Bu kişilerin çalışma hayatında yer almaları sağlanmalıdır.
- Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin zihinsel, fiziksel, sosyal ve kişisel gizil güçlerini keşfedip geliştirmede, toplumun diğer bireyleriyle eşit fırsat ve haklara sahip oldukları kabul edilmelidir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Bir özel eğitim kurumuna giderek özel gereksinimli bireylerin sık karşılaştığı sorunları ve çözüm yolları araştırınız, özel eğitim öğretmenleri ile bu konuda görüşmeler yapınız. Araştırmalarınızın sonucunu bir pano broşür haline getiriniz. Ürünlerinizi özel eğitim kurumları ve okulunuzla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Özel gereksinimli bireyleri gözlemleyiniz.	➤ Gözlemlerinizi not edebileceğiniz dosya kâğıtları ve kalem bulundurunuz.
➤ Özel gereksinimli bireylerin sık karşılaştığı sorunları araştırınız. Araştırmalarınızın sonunda bilgilendirici bir pano hazırlayınız.	➤ Araştırmalarınız için özel eğitim kurumlarından yararlanmaya özen gösteriniz. Panonuzun ilgi çekici olması için görsel materyaller kullanınız.
➤ Hazırladığınız panoyu okul ortamında sergileyiniz.	➤ Panoyu tüm öğrencilerin görebileceği bir konumda sergileyiniz.
➤ Özel gereksinimli bireylerin sık karşılaştığı sorunların çözüm yollarını araştırınız.	➤ Araştırmalarınızda özel eğitim alanında çalışan eğitim personelinden bilgi alınız.
➤ Özel gereksinimli bireylerin sık karşılaştığı sorunların çözüm yollarını içeren bir broşür hazırlayınız.	➤ Broşürde yer alan çözüm yollarını açıklayıcı ve net ifadelerle yazınız.
➤ Hazırladığınız broşürü sınıf ortamında arkadaşlarınızla ve bir özel eğitim kurumu ile paylaşınız.	➤ Broşürü tüm arkadaşlarınızın incelemesine fırsat veriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Zorunlu eğitim herkes gibi özel gereksinimli çocukları da kapsamalıdır.
2. () Fiziksel çevrenin tasarlanması ve yapılandırılması süreçlerinde özel gereksinimli bireylerin, ailelerinin ve örgütlerinin katılımı çok önemli değildir.
3. () İyi bir rehabilitasyon programına, tanılama sürecini takiben mümkün olan en erken sürede başlanmalıdır.
4. () Yaralanma ve hastalık sonrası kişilerin rehabilitasyonunda engel durumunun ortadan kaldırılması her zaman mümkündür.
5. () Rehabilitasyon programının kapsamında eğitim, danışmanlık, bireysel kapasitenin artırılması, değerlendirme, rehberlik gibi konular yer almaktadır.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

6. Bozuk yüzeyle yaya yolları, özel gereksinimli bireylerin karşılaşmış olduğu sorunudur.
7. Özel gereksinimliler için geliştirilecek rehabilitasyon programlarına katılım konusunda da ilkesi çok önemlidir.
8. Yetişkin özel gereksinimliler için örgün ve yaygın eğitim olanakları son derece
9. Özel gereksinimli birey ve ailelerinin eğitim, rehberlik ve rehabilitasyon sorunu tüm yakından ilgilendiren bir durumdur.
10. Çağdaş eğitim anlayışında,.....de diğer bireyler gibi ilk, orta ve yükseköğrenim olanaklarından yararlandırılmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Özel gereksinimli bireylere sosyal becerileri kazandırılacaktır.

ARAŞTIRMA

- Özel gereksinimli bireylerde toplumsal mekânlarla ilgili sunum hazırlayınız.
- Özel gereksinimli bireylerin toplumsal mekânları kullanırken yaşadıkları problemlerle ilgili sunum hazırlayınız.
- Özel gereksinimli bireylerde boş zaman aktiviteleri belirleyiniz.

Resim 2.1: Özel gereksinimli bireylerde toplumsal yaşam mekanları

Resim 2.2: Özel gereksinimli bireylerde toplumsal yaşam mekanları

2. TOPLUMSAL YAŞAM MEKÂN LARI

Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Toplumsal Mekânlar:

- Özel Gereksinimli Eğitim Merkezleri
- Kaynaştırma Eğitimi Verilen Okullar
- Toplu Taşıım Araçları
- Sosyal Aktivite İzleme Salonları
- Sağlık Merkezleri
- Alışveriş Merkezleri
- Tatil Yerleri
- Spor Salonları
- Seyahat Araçları
- Marketler
- Restorant, Lokanta vb.

2.1. Özel Gereksinimli Bireylerde Toplumsal Mekânı, Yeterli Kullanmanın Önemi

İnsan hayatında toplumsal yaşama katılım ve uyumun önemli bir yeri vardır. Sağlığın şartlarından biri sosyal yönden tam bir iyilik hâlidir. Yani sosyal uyum; sağlıklı olmanın bir göstergesidir. Bireylere toplumsal kaynakları kullanma ile ilgili özel becerilerin kazandırılmasının yanı sıra, uygun toplumsal davranışların da kazandırılması gereklidir. Sosyal hayata katılım için toplumsal mekânların gerekli ve yeterli düzeyde kullanılabiliriyor olması gerekir.

Özel gereksinimli bireylere toplumsal kaynakları kullanma becerileri kazandırarak onların da topluma kazandırılması son derece önem taşımaktadır. Bireylere toplumsal kaynakları kullanma ile ilgili özel becerileri kazandırmanın yanı sıra, uygun toplumsal davranışların da kazandırılarak, özel gereksinimli olmayan yaşlılarıyla etkileşimde bulunmalarına fırsat yaratılmalıdır. Günlük yaşam becerileri, kişinin içinde yaşadığı toplumsal yerleşim alanında başarılı olması için gereklidir.

Resim 2.3: Özel gereksinimli bireylerde mekan kullanımı

- Toplumsal Mekânları Kullanma Becerileri
 - Seyahat Etme
 - **Yakın Çevre:** Sokakta Yürüme, Karşıdan Karşıya Geçme.
 - **Şehir İçi:** Otobüse Binme, Kart Kullanma, Uygun Para Seçme, Otobüs İsmi Okuma.
 - **Şehirlerarası:** Otobüs Bileti Satın Alma, Otobüs Seyahati.
 - Alışveriş Yapma
 - **Bakkal:** İsteddiği sebze veya meyveyi ve miktarını söyleme, para ödeme.
 - **Market:** Alışveriş arabasını alma, alacağı ürünün bulunduğu reyonu bulma, listedeki ürünü alıp arabaya koyma, kasada sıraya girme, sırası gelince arabadaki malları kasa bandına koyma, para ödeme, para üstünü ve kasa fişini alma, aldıklarını poşete koyma.
 - Lokantada Yemek Yeme
 - Boş masaya oturma, menüyü okuma ya da hangi yemeklerin olduğunu sorma, garsona istediği yemeği söyleme, uygun şekilde yemeği yeme, yemeği bitince hesabı isteme, para ödeme.
 - Muayene Olma
 - Doktorun sekreterine adını söyleme, doktora rahatsızlığını ifade etme, giysilerini çıkarma, doktorun sorularına yanıt verme ve muayeneden sonra giysilerini giyme.

2.2. Özel Gereksinimli Bireylerde Toplumsal Mekânı Kullanmayı Etkileyen Etmenler

- Özel gereksinimlilere uygun olmayan fiziksel çevreler.
- Fiziksel özel gereksinimlere sebep olan çevre düzenlemeleri.
- Bütünleştirici tasarım önemlidir. Örneğin bir parkta, rampa ve merdivenlerin bütünleştirilerek, tüm insanların aynı güzergâhı kullanabilmesi, özel gereksinimli bireylerin binaya erişmesinde ise ayrı kapı ya da giriş yerine, herkesin kullandığı kapıya, ana girişe erişmesi anlamına gelmektedir.
- Fizikî düzenlemelerin; konut alanları, kent merkezi, çalışma alanları, resmi kurumlar, eğitim, sağlık, kültür, yeşil alanlar gibi sosyal donatı alanları gibi kullanımları ve türlerini, hem özel hem de yarı özel ve kamusal mekânları kapsar biçiminde kent bütününde ele alınması gerekir.
- Özel gereksinimlilere kentte bağımsız ve istenen düzeyde bir yaşam sağlanabilmesi; ilgili tüm birey, kurum ve kuruluşların konuya sahip çıkması ile mümkündür.
- Belediyeler imar mevzuatı çerçevesinde, kendilerine verilen görev ve yetkileri kullanırken, özel gereksinimliler yönetmelikler ve konusunda getirilmiş olan düzenlemelere uymalı ve bunları uygulamalıdır.
- Özel gereksinimli için konut, diğer yapılardan farklı bir öneme sahiptir. Konut üretiminde özel gereksinimlilere tam erişilebilir ayrı konut yapımı yanında, tüm konutlarda belli standartlara uyularak yapılan "uyarlanabilir konut" üretimi temel yaklaşım olmalıdır.
- Kent içi ve kentler arası ulaşımda özel gereksinimli bireylerin tüm toplu taşıma araçlarından, bu araçların alt yapısı ve sistemlerinden bağımsız olarak yararlanmasını sağlayıcı önlemler alınmalıdır.
- İletişim hizmetleri, tüm özel gereksinimliler için erişilebilir olmalıdır.
- Yeni yüzyılda ayrımsız, tüm bireylerin, her türlü hizmetten eşit olarak yararlanabildiği, sağlıklı kentlerin oluşturulması amaçlanmalıdır.

Resim2.4: Özel gereksinimli bireylerde toplumsal mekan

2.3. Özel Gereksinimli Bireylerde Toplumsal Kurallara Uymanın Önemi

Kişinin yaşamını sürdürebilmesi için iletişim becerilerinin kazandırılması da bir diğer önemli konudur. Kişi bireylerle tek tek ya da grup içinde yer alarak, toplumla iletişimini sağlar. Kişinin başkalarıyla (tanıdığı/tanımadığı) iletişim kurma düzeyi, tanışma kurallarına göre hareket edip etmediği, grup aktivitelerine katılma düzeyi, grupta hangi yaş grubuyla daha iyi iletişim kurduğu gözlenmelidir. Bunlar dikkate alınarak; kendi yaşlılarıyla arkadaşlık kurma, yeni insanlarla tanışma becerisinin; paylaşma, yardımlaşma duygusunun, oyun oynama, beraber hoş vakit geçirme becerisinin geliştirilmesi gerekir.

Anne, baba, kardeş, arkadaş gibi kavramların öğretilmesi ile kişilerle duygu paylaşımının geliştirilmesi gerekmektedir. Konuşma, anlama, ifade etme gibi becerilerde yetersizlikler varsa bu becerilerin özel eğitimlerle kazandırılması gerekir. Bu becerilerin olmaması durumunda toplumla iletişim kurmada zorluklar yaşanabilir.

2.4. Özel Gereksinimli Bireylerde Toplumsal Mekânları Yeterli Düzeyde Kullanma Yöntemleri

Özel gereksinimlilere toplumsal kaynakları kullanma becerilerini kazandırarak, onların da topluma kazandırılması son derece önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, uygun toplumsal davranışların da kazandırılarak özel gereksinimli olmayan akranlarıyla etkileşimde bulunmalarına fırsat tanınması, önem verilmesi gereken bir konudur.

Yetersizliği olan bireylere, bir yerden başka bir yere nasıl gidileceği öğretilerek bağımsızlıklarını artırmak mümkündür. Özel gereksinimlilere otobüs, taksi ve tren gibi çeşitli ulaşım araçlarından nasıl yararlanacakları davranışı kazandırılmalıdır. Her ulaşım aracının kendine özgü kullanım biçimi vardır. Ancak bunun yanı sıra, hareket tarifesini kullanmak, uygun ödeme yapmak, uygun yolcu davranışı göstermek gibi ortak olan bazı beceriler de gerekmektedir. Her özel gereksinimli için gidilmesi gereken yerlerin ve oralara giden otobüslerin numaralarının bulunduğu bir liste oluşturulabilir.

Alışveriş yapma becerileri de bağımsızlığı artıran önemli becerilerdendir. Belli bir yerden alışveriş yapma becerisi kazandırıldıktan sonra, genel olarak alışveriş yapma becerisiyle ilgili olan, alınacakları saptama, alınacakları sınıflama, hangi maddelerin nereden alınacağına karar verme becerisinin kazandırılmasına da gereksinim vardır. Alışveriş yapma becerileri kazandırılırken alışveriş yapılacak yerin önceden incelenmesi, hangi bölümlerde hangi maddelerin bulunduğu saptanmasının öğrenilmesi alış-verişi kolaylaştırabilir. Ayrıca bireyin yetersizliğine bağlı olarak, alışveriş listesinin Latin alfabesiyle, kabartma yazıyla ya da resimli olarak hazırlanması gerekir.

Resim 2.5: Özel gereksinimli bireylerde toplumsal mekan

Alışveriş sırasında cüzdan kullanımı da öğretilmelidir. Para kavramı da geliştirilmeli; paraların değerleri ve paranın ne zaman ödenmesi gerektiği gibi hususlar kavratılmalıdır. Aynı zamanda sorumluluk duygusunun da gelişmesi sağlanmalıdır.

2.5. Özel Gereksinimli Bireylerde Zamanı İyi Kullanmanın Önemi

Kişilerin engel düzeylerine, motor becerilerine göre planlanacak boş zaman aktiviteleri, kişileri değerli kılacak, onların yaratıcılık becerilerini geliştirecek, sosyal yaşamlarını şekillendirecek faaliyetlerdir. El sanatları, müzik, resim, spor etkinlikleri; seramik, ahşap boyama, bilgisayar kullanma, folklor, şiir okuma-yazma, hikâye yazma, kitap okuma bu faaliyetler arasında yer alabilir.

Resim2.6: Özel gereksinimli bireylerde zamanı değerlendirme

2.6. Özel Gereksinimli Bireylerde Zamanı İyi Kullanmayı Etkileyen Etmenler

- İşlevlerin korunması ve kronik hastalıkların geciktirilmesini sağlar.
- Hayat süresinin uzamasına katkıda bulunabilir.
- Faaliyet alanının genişletilmesini sağlar.
- Sosyal ortamlara katılma imkânı sunar.
- Yeni arkadaşlar edinmeyi sağlar.
- Boş zaman aktivitesi ihtiyacına cevap verir.
- Yeni şeylere açık olmalarını sağlar.
- Topluma ve aileye destek verir.
- Boş zaman faaliyetlerine ihtiyacı olduğunu hissettirir.
- Zamanı iyi kullanırsa kendini daha iyi hissedeceğine inanır.
- Zamanı iyi kullandığında, dinç kalacağına sıkılmayacağına inanır.
- El gelişimini ve bilişsel gelişimini süregelen hâle getirir.
- Sanatsal faaliyetler olumlu iletişim kurmayı sağlar.

2.7. Özel Gereksinimli Bireylerde Boş Zaman Aktiviteleri

- Sanatsal bazı faaliyetler önerilebilir (Tahta-ahşap işçiliği, süsleme, seramik, takı,vb.)
- Müzik dinletimi ve söylenmesi belleğin gelişimine katkı sağlayacaktır. Halk müziği, sanat müziği, klasik müzik gibi alanlarda kaset, cd ve programlar dinletirilerek keyifli zaman geçirilmesi sağlanabilir.
- Kitap okuma, yazma.
- Şiir dinletileri ve kasetleri, konuşma becerilerini geliştirir.
- Müzik koroları kurulabilir.
- Konular açılarak, münazara ve tartışma egzersizi yapılabilir.
- Satranç gibi zihinsel aktivite oyunları düzenlenebilir.
- Çeşitli konular üzerinde konuşularak, özgüven duygusunun kazanılması sağlanabilir.
- Sportif idmanlarda sağlığın korunması, fiziksel aktivitenin devamı için önemlidir.
- Yeni durumlarla karşı karşıya bırakılarak veya bazı sorular sorularak, öğrenme egzersizleri yapılmalıdır. Örnek: Süper markete gitmek, banka işlemleri, piknikler, gezi, düğün, konser, gösteri gibi yeni durumlarla karşılaşmaları sağlanır. Böylece yeni ve farklı şeyler öğrenmeleri sağlanabilir.
- Boş zaman aktivitelerinde bilgisayar kullanımı öğretilir.

Resim 2.7: Özel Gereksinimli Bireylerde Boş Zaman Aktiviteleri

UYGULAMA FAALİYETİ

Özel gereksinimli bireylerde toplumsal mekânları ve toplumsal mekânları kullanırken yaşadıkları problemlerle araştırarak bir sunum hazırlayınız. Özel gereksinimli bireylerde boş zaman aktiviteleri belirleyerek bir rapor hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Özel gereksinimli bireylerin etkin olarak kullandıkları toplumsal mekânları araştırınız.	➤ İncelediğiniz mekânın özel gereksinimli bireyler tarafından etkin olarak kullanılan bir mekân olmasına özen gösteriniz.
➤ Özel gereksinimli bireylerin toplumsal mekânları ile ilgili sunum hazırlayınız.	➤ Basılı kaynaklardan ve internet adreslerinden yararlanabilirsiniz.
➤ Özel gereksinimli bireylerin toplumsal mekân kullanımını etkileyen faktörleri, basılı kaynaklar ve internetten inceleyiniz.	➤ Mekân kullanımını etkileyen faktörler konusunda uzmanlığı olan kişilerden yardım alınız.
➤ Özel gereksinimli bireylerin toplumsal mekânları yeterli düzeyde kullanma becerileri konusunda, uzmanlığı olan kişilerle görüşme yapınız.	➤ Uzmanlığı olan kişilerle görüşmeden önce soracağımız soruları hazırlayınız.
➤ Özel gereksinimli bireylerin toplumsal mekânları, yeterli düzeyde kullanırken yaşadıkları problemlerle ilgili sunum hazırlar.	➤ Sunum sonunda özel gereksinimli bireylerin toplumsal ortamı kullanma düzeylerinin raporunu hazırlayınız.
➤ Özel gereksinimli bireylerin toplumsal mekân kullanım düzeylerini, sebeplerini ve karşılaştıkları problemleri içeren doküman hazırlayınız.	➤ Elde ettiğiniz bilgileri raporlaştırınız. ➤ Hazırladığınız raporu, sınıfa sununuz.
➤ Özel gereksinimli bireylerin boş zamanı iyi kullanmasının önemini, basılı kaynaklardan, internetten araştırınız.	➤ Bu alanda farklı ülkelere ait basılı kaynaklara ulaşmak için üniversitelerin kütüphanelerinden yararlanabilirsiniz.
➤ Özel gereksinimli bireylerin boş zamanı iyi kullanmayı etkileyen etmenler konusunu, özel eğitim uzmanları ile görüşme yaparak inceleyiniz.	➤ Özel gereksinimli bireylerin boş zamanı iyi kullanmayı etkileyen etmenlerin neler olduğuyla ilgili çevreden bilgi toplayınız.
➤ Boş zaman aktivitelerini, eğitim merkezlerinde gözleyerek bir rapor hazırlayınız.	➤ Gözlemlerinizi sonucunda özel gereksinimli bireylerin boş zaman aktiviteleri raporunu açık ve anlaşılır yazınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Sağlıklı olmanın bir göstergesi sosyal uyumdur.
2. () Fiziksel engellere sebep olan çevre düzenlemeleri, özel gereksinimlileri etkilemez.
3. () Özel gereksinimlilere kentte bağımsız ve istenen düzeyde bir yaşam sağlanabilmesi; tüm birey, kurum ve kuruluşların konuya sahip çıkması ile mümkündür.
4. () Boş zaman aktiviteleri kişilerin engel düzeylerine, motor becerilerine göre planlanamaz.
5. () Özel gereksinimlinin ailesi boş zaman aktivitelerini sabırla karşılamalı ve ona destek vermelidir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu modül kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri "Evet", kazanamadığınız becerileri "Hayır" kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Özel gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunlarla ilgili pano hazırladınız mı?		
2. Özel gereksinimli bireylerde sık karşılaşılan sorunların çözüm yolları ile ilgili broşür hazırladınız mı?		
3. Özel gereksinimli bireylerde toplumsal mekânlarla ilgili sunum hazırladınız mı?		
4. Özel gereksinimli bireylerin toplumsal mekânları kullanırken yaşadıkları problemlerle ilgili sunum hazırladınız mı?		
5. Özel gereksinimli bireylerde boş zaman aktiviteleri belirlediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Doğru
4	Yanlış
5	Doğru
6	ulaşım
7	eşitlik
8	sınırlıdır
9	toplumu
10	Özel gereksinimli

ÖĞRENME FAALİYETİ -2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Doğru
4	Yanlış
5	Doğru

KAYNAKÇA

- BİLİR Şule, Atilla ÇAVKAYTAR, İbrahim H.DİKEN, **Özürli Çocuklar ve Eğitimleri**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, **Birleşmiş Milletler Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar**, 20 Aralık 1993 Tarih, 48. Toplantısında 48/96 Sayılı Kararı.
- ERİPEK Süleyman, **Özel Eğitim**, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No:756, Eskişehir, 2002.
- KARATAŞ Kasım, **Özürliülerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Sorunu**, Sosyal Hizmet Sempozyumu, 1996.
- M.E.B. Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, **MEGEP Modülleri**, Ankara,2011
- VAROL Nihat, **Öz Bakım Becerilerinin Öğretimi**, Kök Yayınları, Ankara,2004.